

XABIER MENDIGUREN BEREZIARTU

Hizkuntza politika eraginkorraz

Azken urteotan euskararen hizkuntza-politikaren gaia behin eta berriz agertu da gure hedabideetan, indar gutxiagoz edo gehiagoz: ‘21 euskara’ Eusko Jaurlaritzatik era jarraitu eta indartsuan egindako eszenaratzearekin; Euskararen Gizarte Erakundeen Kontseiluak, alde batetik, 2009ko apirilaren 25ean, *Hizkuntza-politika berri eta eraginkorra* dokumentua onartu zuen bere Batzarrean, eta, beste aldetik, udaletako euskara-plangintza bigarren aldiz jendarteratu zuen Euskal Herri guztiko datuak eskainiz; Patxi Baztarrikaren *Babeli gorazarre* liburuaren argitalpena, aldeko eta ez hain aldeko iritziekin.

Gehiago nabaritu diot fededunaren ikuspegia benetako egoera aztertu nahi duen jakinzalearena baino. Desiragarria, ‘nahiko genukeena’ lehenetsi egiten da, errealitate gordina-
ren kaltean. Eta zerbait desiragarria izateak —‘erakargarri egin behar dugu euskara’, ‘adostasuna beharrezkoa da’...— ez du zertan, berez, inolako aurrerakuntzarik ekarri; areago, kalterako ere izan liteke, egoeraren larriari aurre egiteko indarrak ahuldu baititzake, atsegintasunezko autoengainuaren bidez (Martin Rezola, *Argia*, 2.297. zkia.).

Edo *Jakinen* Daniel Escribano soziologoak eskaini dion artikululu luze bezain kritikoarekin, zeinen aburuz, «Eusko Jaurlaritzaren hizkuntza-politikaren eta EAEko zein Espainiako Erresumako esparru juridiko-linguistikoen defentsa hutsa baino ez baita» Euskararen Sailburuorde ohiaren liburua.

Bestalde, Baztarrikaren ahalegina begi onez ikusten duen Erramun Osak berriki hauxe esan du:

Euskararen indarberritze ahalegina klabe politikoan eta erabat baztertzailan garatu nahi dutenen mezuak besarkatuz, horien aurrean amore emanez, euskara denona eta denontzat izan dadin azken urteetan egindako ahalegina zapuzten ari da Auzmendi, bere egitekoari uko eginez. Trukean sektore horien isiltasuna erosi edo kritikak apalduko ditu, gertatzen ari denaren aurrean atzo arte horren oldarkor azaldu direnak beste aldera begiratzea lortuko du... baina ez euskararen normalizazioan pauso sendorik ematerik.

Ikusten denez, hizkuntza-politikan egiazki eta benetan gertatzen ari dena baino gehiago agertzen zaigu ikuspegi eta irizpide politikoan joko, beti bezala herritar arrunta, euskara aurrera joatea nahi duen eta aurreiritzietan katigaturik gelditu nahi ez duena, nora begiratu eta zer sinetsi ez dakie-la gelditzen den bitartean.

Baina parez pare, Euskararen Gizarte Erakundearen Kontseiluak, behin baino gehiagotan aldarrikatuak zituen «hamar nagusien» ildotik, dagoeneko burutua du *Hizkuntza Politika Berri eta Eraginkorra* izenburupean gai horri buruz bere baitako elkarteekin partekatutako testu trinkoa, eta esan dugunez haren Batzar Nagusiak onartua. Horrelako dokumentuek, tamalez, ez dute izaten gure artean merezi eta beharko luketen adinako oihartzunik, eta uste dut baduela aski mami kontuan hartua izan dadin.

30 orrialdeko dokumentu hori irakurtzen duenak, baldin eta euskararen beharretatik epaitzen badu, nekez aurkituko du sobera dagoen ezer, eta zerbaitekin ez badago ados, argudiatu egin beharko du bat ez etortze horren arrazoa.

Testuak eskema sinple eta argia du: sarrera, hizkuntza-politika eraginkorraren ezaugarriak, corpus juridikoa, baliabide administratiboak, baliabide ekonomikoak, giza baliabideak eta ebaluazio-sistemak.

Ondoren, atal bakoitzaren berri laburra ematen saiatuko naiz, hurrenez hurren.

Sarrera. Euskal Herriaren lurraldean nagusiki erabiltzen diren hiru hizkuntzen eta haien arteko diglosia-harremana

aipatu ondoren, eta hizkuntzaren normalizazio-prozesuari buruz interpretazio desberdinak daudela aitortu ondoren, adierazten du esamolde horren atzean Kontseiluarentzat «eguneroko jardunean, normaltasun osoz eta lehentasunez euskara erabiltzen duen gizartea dagoela, interes pertsonalen arabera, herritar eleaniztunez osatua».

Normalizazio Prozesuaren dimentsio politikoari dagokionez, hizkuntza-politika da elementurik azpimarragarriena. Gaur egun, Euskal Herria eta, ondorioz, hizkuntza-komunitatea Administrazio desberdinek zatikaturik egonda, asko dira eta oso desberdinak aplikatzen diren hizkuntza-politikak, eta horrek, dudarik gabe, zaildu egiten du Normalizazio Prozesua. Hala ere, Kontseiluaren proposamenak dio:

Euskararen normalizaziora eramango gaituen hizkuntza-politika egokia definitzen saiatuko gara, hizkuntza-komunitatea zatitzen duen edozein Administraziotan aplikatzeko modukoa baina, logikoa den bezala, hizkuntza-komunitate osoan aplikatu beharko litzatekeena.

Gure hizkuntza-politika proposamena gaur egungo errealitatek abiatuko da, posiblea eta pragmatikoa izango da, interes alderdikaririk gabea, euskararen normalizazioaren beharrek sortua, osoa, ekarpen saihestezina euskara normalizatu nahi duenarentzat. Gure proposamenaren sortze motibazioetan konstatazio bat dago, gaur egun aplikatzen ari diren euskararen normalizazioa lortuko ez dutelako konstatazioa, alegia. Urte hauetan guztiotan, xeheki aztertu ditugu politika desberdinak, izan ere halaxe baitira. Aztertu ditugu sektorialki, osoki, Administrazio desberdinetan, herri mailan eta Administrazio Orokorretan, alor publikoan aplikatzen direnak eta pribatuan, aztertu ditugu arreta bereziz emaitzak eta orain, huts egiteko inolako kezkarik gabe esan dezakegu, politika horiek ez ditutela euskararen normalizazioa epe onargarri batean ekarriko.

Hizkuntza-politika eraginkorraren ezaugarriak. Kontseiluak «hamar nagusi» izendapenarekin era eta une askotan aditzera emandako ezaugarriak dira hizkuntza-politikarako proposatzen dituenak: tokiko Administraziotik nagusirainokoa izatea, sektoreen eta sailen artekoa, helburu eta epe

zehatzekoa, baliabidez ongi hornitua eta egoki kudeatua, norbanakoak eta espazioak euskalduntzeari begirakoa eta jomuga sozial normalizatua helburu duena, instituzioekin eta gizarte-eragileekin egoki koordinatua, ikuspegi osokoa, Euskal Herri osoan aplikatzeko modukoa, burujabea, kanpoko esku-hartzerik gabea eta, azkenik, hizkuntza-eskubideen bermea duena. Enuntziatu bakoitzaren atzean aise sumatzen da gaurko egoerak nolako gabeziak dituen.

Ondoren, norbanakoen motibazioak aipatzen ditu normalizazioaren zereginetan eta horiek direla prozesuaren motorrik eraginkorrena, eta identitatearekin erlazionaturiko motibazioez gainera motibazio pragmatikoak aipatzen ditu, aurreantzean euskara ikasteen nagusiki kontuan hartuko direnak.

Ondoren, euskararen unibertsalizazioaz, espazio edo guzuzen euskalduntzeaz eta gizarte-zirkuitu euskaldunak eratzetaz hitz egin eta gero, euskararen gutxitze eta Normalizazio Prozesuaren diagrama aurkezten da haren zazpi puntuko azalpenarekin.

Gero, gaur eguneko egoeratik abiatuz lortu beharreko lau helburuen aipamena egiten du dokumentuak euskararen unibertsalizazioa lortu arte: %30, —> %50, —> %75 eta —> %90, hurrenez hurren ezagutza-portzentajeekin.

Corpus juridikoa. Hiru gai lantzen dira sail honetan: euskarak izan behar duen estatusa; arkitektura juridikoa, hau da, normalizazioa arautzeko behar den lege-egitura; eta, azkenik, euskararen lege nagusiak zer ezaugarri izan behar duen. Eta dokumentuak adierazten du euskararen estatus egokia lau kontzeptuk osatzen dutela: euskara Euskal Herrian berezko hizkuntza da, ofiziala eta lehentasunezkoa eta bertan bizi diren herritar guztientzat ezagutu beharrekoa.

Egiturari dagokionez, irizpide orokorrak definituko dituen legearen ondoren sektorekako legeak etorriko dira eta honako hauek izango dira: Administrazio Publiko Orokorra euskalduntzeko legea, Osasun-sistema euskalduntzeko legea, Justizia-zerbitzua euskalduntzeko legea, Hezkuntza euskal-

duntzeko eta Hezkuntzak euskalduntzeko legea, Lurralde-antolamenduan hizkuntza-irizpideak ezartzeko legea, Alor sozioekonomikoa euskalduntzeko legea, Herrizaingoa euskalduntzeko legea, Hedabideak euskalduntzeko legea, Eskaintza kulturala euskalduntzeko legea, Aisia eta kirola euskalduntzeko legea, Zerbitzu erlijiosoak euskalduntzeko legea, Arduradun politikoak euskalduntzeko legea.

Bukatzeko dio euskararen legea osoa, zehatza eta dinamikoa izango dela: normalizazioaren alor guztietan erantzunak izango dituena, anbiguotasun ahalik eta gutxienekoa eta egoera aldatuz doan heinean tresna juridiko gisara hartara moldatuz joango dena.

Lege-testua. Kontseiluaren dokumentua euskararen normalizazioak une honetan dituen beharrak kontuan hartzetik abiatzen da lehen kapituluak euskararen estatusa landuz. 2. kapituluak, hizkuntzak jakiteko eta erabiltzeko eskubideak eta eginbeharrak aipatzen ditu. 3. kapituluak, herri-administratioetan diren hizkuntza-eskubideak dakartza bederatzitaletan. 4. kapituluak kontsumitzaileen eta erabiltzaileen hizkuntza-eskubideak lantzen ditu. 5. kapituluak hezkuntza arloko hizkuntza-eskubideak jorrotzen ditu zazpi artikulutan. 6. kapituluak, hizkuntza-eskubideak hedabideetan gaia dator, eta, 7. kapituluak, hizkuntza-eskubideak kirol, kultura eta aisialdian. 8. kapituluak alor sozioekonomikoko hizkuntza-eskubideen gaia lantzen du lau artikulutan. 9. kapituluak euskararen kale-presentzia aipatzen du, eta 10. eta azken kapituluak hizkuntza-eskubideak eta segurtasunaren gaia darabil.

Baliabide administratiboak eta ekonomikoak. Dokumentuaren egileek garrantzi handia ematen diote baliabide administratibo eta ekonomikoak egoki orekatzeari, eta aitortzen dute diru-inbertsioak (nahiz eta garai hoberenetan ez egon horretarako) ezaugarri positiboak eta atseginak dituela baliabideak beti mugatuak izan arren; aldiz, arauak izaera inposatzaile eta betearazlea duen heinean ezaugarri negatiboak ezarri zaiz-

kiola diote, horrelakoak proposatzen direnean «inposizio» hitza hitzetik hortzera erabiltzen baita. Horregatik testuak dio arauak eta diru-baliabideak erdi eta erdi behar direla.

Giza baliabideak. Hizkuntza-politikak ezinbestekoak ditu giza baliabideak, horregatik garrantzi handikoa da profesio-nalak prestatzea eta haiek egitura eraginkorretan kokatzea. Unibertsitateak egin behar duen lan garrantzitsua aipatzeaz gainera, Soziolinguistikako Institutua sortzea proposatzen da, herritar guztiei irekia. Jarraian, zutabe batzuetan, Hizkuntza-politikaren jarraipenerako bulegoak, Administrazio guztiek izango duten eta euskalduntzeaz arduratuko den lantaldea, udal guztietan sortuko den hizkuntza-politikako lantaldeen eta hizkuntza-politika sektorialetako jarduerak aipatzen dira, hau da, alor sozioekonomiko, aisia, kirol, kultura, hedabide eta teknologia berrietakoen jarduerak.

Ebaluazio-sistemak. Azkenik, Hizkuntza-politikak ebaluazio-sistema zorrotza, independentea, baliabidez ongi hornitua proposatzen du, eragin-adierazleak hertsiki kontrolatuko dituen politika errealitatera egokitzeko, epeak ongi zainduz eta sektoreak era orekatuan garatuz. Arrakasta neurri handian ebaluazio horri loturik dago, eta, alor ekonomikoan egiten den bezala, urtero ikuskatze-sistema batez alor publiko administrazio orokorra, toki-administrazioa, mankomunitateak, partzuergoak, enpresa publikoak, erakunde eta baltzu publikoak, erakunde autonomoak eta azpikontratatu-tako enpresa eta zerbitzuei auditoria egitea proposatzen da, alor pribatuko elkarte eta enpresa mota guztiak bezala.

Nik ez dakit datozen hilabete eta urteetan zer-nolako hizkuntza-politika ezarriko den (diren) Euskal Herrian. Baina gauza bat dakit ziur, euskaldungoaren gehiengo handi baten nahiak bideratu nahi badira oso kontuan hartu beharko dela Kontseiluak landu duen dokumentu hau, eta nekez urrundu ahal izango dela bertan ezarritako ildotik euskarak dago-kion maila lortzea nahi duena.¶